

มาตรฐานสินค้าเกษตร

มกษ. 8208-2568

THAI AGRICULTURAL STANDARD

TAS 8208-2025

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับ
ฟาร์มแมลงบีเอสเอฟ (แบล็กโซลเจอร์ฟลาย)

GOOD AGRICULTURAL PRACTICES FOR
BSF (BLACK SOLDIER FLY) FARM

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ICS 65.020.30

ISBN

มาตรฐานสินค้าเกษตร

มกษ. 8208-2568

THAI AGRICULTURAL STANDARD

TAS 8208-2025

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับ ฟาร์มแมลงบีเอสเอฟ (แบล็กโซลเจอร์ฟลาย)

GOOD AGRICULTURAL PRACTICES FOR
BSF (BLACK SOLDIER FLY) FARM

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

50 ถนนพหลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0 2561 2277 โทรสาร 0 2561 3357

www.acfs.go.th

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศและงานทั่วไป เล่ม 142 ตอนพิเศษ 264 ง

วันที่ 5 สิงหาคม พุทธศักราช 2568

คณะกรรมการวิชาการพิจารณามาตรฐานสินค้าเกษตร
เรื่อง การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับการผลิตหนอนบีเอสเอฟ

1.	อธิบดีกรมปศุสัตว์ หรือผู้ที่อธิบดีมอบหมาย
นายโสภชัย ขวาลกุล รองอธิบดีกรมปศุสัตว์
นายรัชไทย งามภักดิ์ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์
นางสาวศุภรณ เต็มยอด ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาระบบและรับรองคุณภาพเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์สัตว์	ประธานกรรมการ
2.	ผู้แทนกรมปศุสัตว์
นายวีระ อังสะอาด
นางณัฐพร ไชยานุวงศ์	กรรมการ
3.	ผู้แทนกรมวิชาการเกษตร
นางทิตติยา ธานี	กรรมการ
4.	ผู้แทนสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ
นางสาววิรัชณี โลหะชุมพล
นางสาวขวัญหทัย ทองปลาต
นางสาวดิวิษา ไพบูลย์ศิริ	กรรมการ
5.	ผู้แทนสำนักพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์
นางสาวศศิภา แก้วประเสริฐ	กรรมการ
6.	ผู้แทนศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร จังหวัดขอนแก่น
กรมส่งเสริมการเกษตร
นายฉัตรชัย สิทธิหาโคตร
นางลัดดาวัลย์ นูเร	กรรมการ
7.	ผู้แทนคณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์อัญชญา ทานเจริญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชามา อินซอน	กรรมการ
8.	ผู้แทนคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ศาสตราจารย์ยุพา หาญบุญทรง	กรรมการ
9.	ผู้แทนศูนย์นวัตกรรมอาหารและบรรจุภัณฑ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์จิราพร กุลสาริน	กรรมการ

10.	ผู้แทนสภาเกษตรกรแห่งชาติ
นายสุทธิรัตน์ ชื่นอารมณ	กรรมการ
11.	ผู้แทนสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย
นายธนาภูมิ ม่วงเอี่ยม	กรรมการ
12.	ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบการอาหารสัตว์เลี้ยง
นายมงคล แม้นมาลัย	กรรมการ
13.	ผู้แทนสมาคมผู้ผลิตอาหารสัตว์ไทย
นางบุญญิตา รุจทิทัมพร
นายวิชัย เต็มผลบุญ
นายชัยวัฒน์ สุวรรณทัต	กรรมการ
14.	ผู้แทนสมาคมอุตสาหกรรมแมลงไทย
นางสาวนัญพร ชัยวงศ์
นางสาวชนัญญา เรือนรักเรา	กรรมการ
15.	ผู้แทนสำนักกำหนดมาตรฐาน
สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ
นางสาวจิรจิต ดิศสนะ	กรรมการและเลขานุการ

แมลงบีเอสเอฟ (BSF; Black Soldier Fly) เป็นแมลงผู้ย่อยสลาย ที่ระยะตัวหนอนกินซากอินทรีย์วัตถุ ได้หลายชนิด ตัวเต็มวัยไม่เป็นแมลงศัตรูพืชหรือพาหะนำโรค ระยะหนอนมีคุณค่าทางอาหารสูง ให้โปรตีน และไขมัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรดลอริก (lauric acid) เหมาะสำหรับนำไปเป็นอาหารสัตว์ หรือเป็นวัตถุดิบ สำหรับแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่สำหรับการบริโภค (non-food) และมีศักยภาพในการนำไปผลิต ในระดับชุมชนและเชิงพาณิชย์ รวมถึงสามารถขยายผลให้เป็นสินค้าเกษตรส่งออกในอนาคต คณะกรรมการ มาตรฐานสินค้าเกษตรจึงเห็นสมควรจัดทำมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับ ฟาร์มแมลงบีเอสเอฟ (แบล็กโซลเจอร์ฟลาย) เพื่อส่งเสริมและยกระดับการผลิตแมลงบีเอสเอฟให้มีคุณภาพ และสามารถใช้เป็นเกณฑ์อ้างอิงทางการค้า

มาตรฐานสินค้าเกษตรนี้กำหนดขึ้นโดยใช้เอกสารต่อไปนี้เป็นแนวทาง

มกษ. 8202-2560. การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มจิ้งหรีด.

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. 2567. โครงการศึกษาข้อมูลแนวปฏิบัติในการผลิต หนอนแบล็กโซลเจอร์ฟลาย (Black Soldier Fly: BSF) เพื่อเป็นอาหารสัตว์. 195 หน้า.

ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร :
การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มแมลงปีเอสเอฟ (แบล็กโซลเจอร์ฟลาย)
ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑

ด้วยคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตร เห็นสมควรกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มแมลงปีเอสเอฟ (แบล็กโซลเจอร์ฟลาย) เป็นมาตรฐานทั่วไป ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ เพื่อส่งเสริมสินค้าเกษตรให้ได้คุณภาพ มาตรฐาน และปลอดภัย

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ มาตรา ๑๕ วรรคสอง และมาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติ มาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ ประกอบมติคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตร ในการประชุม ครั้งที่ ๒/๒๕๖๘ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๘ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงออกประกาศ กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มแมลงปีเอสเอฟ (แบล็กโซลเจอร์ฟลาย) มาตรฐานเลขที่ มกษ. 8208-2568 ไว้เป็นมาตรฐานทั่วไป ดังมีรายละเอียดแนบท้ายประกาศนี้

ทั้งนี้ ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๘

(นางนฤมล ภิญโญสินวัฒน์)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

มาตรฐานสินค้าเกษตร

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับ

ฟาร์มแมลงบีเอสเอฟ (แบล็กโซลเจอร์ฟลาย)

1. ขอบข่าย

มาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ กำหนดเกณฑ์การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มแมลงบีเอสเอฟ (แบล็กโซลเจอร์ฟลาย) (BSF; black soldier fly) ตามนิยามข้อ 2.1 ที่เลี้ยงเพื่อให้ได้ผลผลิต ได้แก่ หนอนและดักแด้ โดยครอบคลุมข้อกำหนด องค์ประกอบฟาร์ม การจัดการการเลี้ยง การจัดการผลิตผล การทำความสะอาดและบำรุงรักษา การป้องกันโรคและศัตรู สวัสดิภาพสัตว์ บุคลากร การจัดการสิ่งแวดล้อม และการบันทึกข้อมูล เพื่อให้ได้ผลผลิต ที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และเหมาะสมสำหรับนำไปเป็นอาหารสัตว์หรือส่วนประกอบของอาหารสัตว์ รวมทั้งใช้เป็นวัตถุดิบ สำหรับแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่สำหรับการบริโภค (non-food) เช่น เครื่องสำอาง

2. นิยาม

ความหมายของคำที่ใช้ในมาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ มีดังต่อไปนี้

- 2.1 แมลงบีเอสเอฟ (BSF; black soldier fly) หมายถึง แมลงที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Hermetia illucens* ในวงศ์ (family) Stratiomyidae มีวงจรชีวิตแบ่งได้เป็น 4 ระยะ ได้แก่ ไข่ (egg) หนอน (larva) ดักแด้ (pupa) และตัวเต็มวัย (adult) เป็นแมลงที่ไม่เป็นศัตรูและพาหะนำโรคสู่คน สัตว์ และพืช
- 2.2 ฟาร์มแมลงบีเอสเอฟ (BSF farm) หมายถึง สถานที่เลี้ยงแมลงบีเอสเอฟ ซึ่งครอบคลุมพื้นที่เลี้ยง และบริเวณต่าง ๆ ได้แก่ บริเวณเก็บวัสดุอุปกรณ์ บริเวณเตรียมและเก็บผลผลิตหรือผลพลอยได้ เพื่อจำหน่าย บริเวณรวบรวมขยะมูลฝอยและขยะอันตราย และบริเวณกำจัดซาก
- 2.3 พื้นที่เลี้ยง หมายถึง บริเวณที่ครอบคลุมถึง โรงเรือนเลี้ยง โรงเรือนพ่อแม่พันธุ์ (ถ้ามี) บริเวณเตรียมอาหารแมลง (ถ้ามี) และบริเวณเก็บอาหารแมลง (ถ้ามี)

3. ข้อกำหนด

ข้อกำหนดของการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มแมลงปีเอสเอฟ มีดังนี้

3.1 องค์ประกอบฟาร์ม

มีที่ตั้ง ออกแบบและสร้าง ฟาร์ม และพื้นที่เลี้ยงที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงลักษณะของการดำเนินงานและความเสี่ยงที่เกี่ยวข้อง สามารถช่วยลดการปนเปื้อนต่อผลิตภัณฑ์ ช่วยให้แมลงปีเอสเอฟเจริญเติบโตได้ดี และบุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม ไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนต่อผลิตภัณฑ์

3.1.1 สถานที่ตั้ง

ฟาร์มแมลงปีเอสเอฟควรตั้งอยู่ในบริเวณที่ไม่เสี่ยงต่อการปนเปื้อนที่จะส่งผลกระทบต่อผลิตภัณฑ์ โดยปกติฟาร์มควรตั้งห่างจากบริเวณต่อไปนี้ เว้นแต่จะมีการจัดการให้มีการป้องกันอย่างเพียงพอ

- 1) บริเวณที่เป็นแหล่งปนเปื้อน (เช่น แหล่งรวบรวมขยะ โรงงานอุตสาหกรรม พื้นที่ที่มีการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช) ที่มีความเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดการปนเปื้อนต่อผลิตภัณฑ์
- 2) บริเวณที่น้ำท่วมถึง
- 3) บริเวณที่สัตว์พาหะนำเชื้อมักอาศัยอยู่

3.1.2 ผังและลักษณะฟาร์ม

3.1.2.1 ควรมีพื้นที่เพียงพอให้สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในฟาร์มได้อย่างเหมาะสมที่ไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนต่อผลิตภัณฑ์

3.1.2.2 ควรมีการวางผังฟาร์มที่ดี สอดคล้องตามวัตถุประสงค์และขนาดฟาร์ม และจัดพื้นที่เลี้ยงแยกเป็นสัดส่วนอย่างชัดเจน ได้แก่ โรงเรือนเลี้ยง โรงเรือนพ่อแม่พันธุ์ (ถ้ามี) บริเวณเตรียมอาหารแมลง (ถ้ามี) บริเวณเก็บอาหารแมลง (ถ้ามี) บริเวณเก็บวัสดุอุปกรณ์ บริเวณจัดเก็บผลิตภัณฑ์หรือผลพลอยได้ บริเวณรวบรวมขยะมูลฝอยและขยะอันตราย บริเวณกำจัดซาก ทั้งนี้ บริเวณรวบรวมขยะควรอยู่ห่างจากบริเวณอื่น ๆ เพื่อป้องกันการอยู่อาศัยของสัตว์พาหะนำเชื้อ รวมทั้งควรแยกพื้นที่เลี้ยงออกจากที่พักอาศัยและสำนักงาน เพื่อให้สามารถควบคุมและป้องกันการแพร่กระจายโรค

3.1.2.3 ให้แยกบริเวณพื้นที่เก็บสารเคมีทำความสะอาดและวัตถุอันตรายด้านการปศุสัตว์เป็นสัดส่วนอย่างชัดเจนเพื่อหลีกเลี่ยงการปนเปื้อน

3.1.2.4 กรณีมีท่อหรือทางระบายน้ำในพื้นที่เลี้ยง ควรมีความลาดเอียงให้ระบายน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.1.3 โรงเรือนเลี้ยง และโรงเรือนพ่อแม่พันธุ์ (ถ้ามี)

- 3.1.3.1 ควรสร้างโรงเรือนด้วยวัสดุที่คงทน แข็งแรง ง่ายต่อการทำความสะอาดและบำรุงรักษา มีหลังคา กันแดดกันฝนได้ มีแสงสว่างเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน อากาศถ่ายเทได้สะดวก
- 3.1.3.2 สามารถป้องกันไม่ให้แมลงและสัตว์อื่นเข้ามาในโรงเรือน และป้องกันไม่ให้แมลงบีเอสเอฟตัวเต็มวัย บินออกได้
- 3.1.3.3 โรงเรือนควรมีพื้นที่เพียงพอกับขนาดและจำนวนของบ่อหรือภาชนะสำหรับเลี้ยง เพื่อให้บุคลากร สามารถปฏิบัติงาน จัดการการเลี้ยง ทำความสะอาด และเคลื่อนย้ายอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม ไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อน
- 3.1.3.4 บ่อหรือภาชนะสำหรับเลี้ยงต้องทำด้วยวัสดุที่แข็งแรง ทนทาน ง่ายต่อการบำรุงรักษา และทำความสะอาด ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อ การเจริญเติบโตของแมลงบีเอสเอฟ หรือเกิดการปนเปื้อนสู่ผลิตภัณฑ์

3.2 การจัดการการเลี้ยง

มีการจัดการการเลี้ยงที่ดีที่ช่วยให้แมลงบีเอสเอฟเจริญเติบโตอย่างเหมาะสมในแต่ละระยะ สามารถป้องกันการปนเปื้อนจากอันตรายซึ่งอาจมีผลต่อคุณภาพผลิตภัณฑ์

3.2.1 คู่มือการปฏิบัติงานในฟาร์ม

ควรมีคู่มือที่แสดงขั้นตอนการปฏิบัติงานในฟาร์มสำหรับกิจกรรมที่สำคัญ และปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในคู่มือดังกล่าว เช่น การเตรียมโรงเรือน การเตรียมบ่อหรือภาชนะสำหรับเลี้ยง การเตรียมอาหารและน้ำที่ใช้เลี้ยง การจัดการโรคและศัตรู การเตรียมวัสดุหรืออุปกรณ์ให้แมลง วางไข่ การเก็บไข่ การเพาะฟักไข่ การดูแลแมลงบีเอสเอฟ การเก็บผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย การเตรียม ดักแด้สำหรับเป็นพ่อแม่พันธุ์ การดูแลพ่อแม่พันธุ์

3.2.2 การเตรียมไข่ และพ่อแม่พันธุ์

- 3.2.2.1 กรณีมีการเก็บไข่ภายในฟาร์มสำหรับเลี้ยงเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์หรือเพื่อขยายพันธุ์ ให้ใช้วัสดุ (เช่น ไม้) หรืออุปกรณ์วางไข่ ที่ไม่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ของแมลงบีเอสเอฟ
- 3.2.2.2 ควรมีวิธีจัดการให้มั่นใจว่าอุปกรณ์วางไข่ไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนสู่แมลงบีเอสเอฟ
- 3.2.2.3 กรณีนำไข่ หนอน หรือดักแด้ จากภายนอกฟาร์มมาใช้ทำพ่อแม่พันธุ์ ควรมีข้อมูลแหล่งที่มา ที่ชัดเจน และบันทึกข้อมูล

3.2.3 การจัดการอาหารและน้ำสำหรับแมลงบีเอสเอฟ

- 3.2.3.1 กรณีที่ใช้อาหารสัตว์สำเร็จรูปให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และบันทึกข้อมูล
- 3.2.3.2 กรณีผสมอาหารสัตว์ใช้เอง ให้ปฏิบัติดังนี้
 - 3.2.3.2.1 ให้บันทึกชนิด (ได้แก่ ผลผลิต วัสดุที่เหลือใช้ (food loss) ผลพลอยได้ (by-product) ทางการเกษตรหรืออุตสาหกรรมเกษตร อาหารส่วนเกิน (surplus) และอาหารเหลือทิ้งจากการบริโภค (food waste)) และแหล่งที่มาของอาหารที่ใช้เลี้ยงแมลงในแต่ละรุ่น กรณีผลิตเพื่อส่งออก ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดของประเทศคู่ค้า
 - 3.2.3.2.2 อาหารที่ใช้เลี้ยงแมลงบีเอสเอฟต้องไม่เสี่ยงต่อการปนเปื้อนจากอันตราย มีการแยกสิ่งแปลกปลอมจากภายนอกที่อาจเป็นอันตรายต่อแมลงบีเอสเอฟ (เช่น พลาสติก โลหะ) เพื่อลดผลกระทบต่อความปลอดภัยของผลผลิตให้เหลือน้อยที่สุด
 - 3.2.3.2.3 มีการจัดการอาหารที่ผสมใช้เองอย่างถูกสุขลักษณะ
 - 3.2.3.2.4 ห้ามใช้สารต้องห้ามตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 และที่แก้ไขเพิ่มเติม
- 3.2.3.3 จัดให้มีอาหารและน้ำที่เหมาะสมและปริมาณเพียงพอกับความต้องการในการเจริญเติบโตของแมลงบีเอสเอฟแต่ละระยะ
- 3.2.3.4 กรณีมีการเก็บรักษาอาหาร ให้มีการป้องกันสัตว์พาหะนำเชื้อเพื่อไม่ให้เกิดการปนเปื้อนสู่อาหาร
- 3.2.3.5 กรณีที่เป็นอาหารสัตว์สำเร็จรูปต้องไม่วางภาชนะบรรจุสัมผัสกับพื้นโดยตรง เพื่อป้องกันความชื้นจากพื้นสู่อาหาร
- 3.2.3.6 ควรใช้หลักการ “เข้าก่อนออกก่อน (First In - First Out)” เพื่อป้องกันการตกค้างของอาหารสัตว์เป็นเวลานาน
- 3.2.3.7 น้ำสำหรับแมลงบีเอสเอฟต้องไม่มาจากแหล่งที่มีสภาพแวดล้อมที่อาจทำให้เกิดการปนเปื้อนอันตรายทางเคมี (เช่น ไกล์โรงงานอุตสาหกรรม) กรณีหากพบว่าน้ำที่ใช้มีความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดการปนเปื้อนจากอันตรายทางเคมีในผลผลิต หากไม่มีหลักฐานจากหน่วยงานราชการที่แสดงว่าน้ำไม่มีความเสี่ยง ให้เก็บตัวอย่างน้ำส่งห้องปฏิบัติการของทางราชการหรือห้องปฏิบัติการที่ได้รับการรับรองระบบคุณภาพ วิเคราะห์การปนเปื้อนจากอันตรายทางเคมีเฉพาะรายการที่มีความเสี่ยง ตัวอย่างรายการอันตรายทางเคมีที่อาจมีความเสี่ยงต่อการปนเปื้อนสู่ผลผลิต แสดงในภาคผนวก ก

3.3 การจัดการผลิตผล

ปฏิบัติต่อผลิตผลอย่างถูกต้องและถูกสุขลักษณะ ให้สามารถป้องกันการปนเปื้อนจากอันตรายสู่ผลิตผล รวมถึงช่วยให้ผลิตผลมีคุณภาพและเหมาะสมสำหรับนำไปเป็นอาหารสัตว์หรือส่วนประกอบของอาหารสัตว์

- 3.3.1 ต้องเก็บเกี่ยวอย่างถูกสุขลักษณะโดยใช้อุปกรณ์ที่สะอาด
- 3.3.2 การเก็บเกี่ยวผลิตผล (ไม่รวมการเก็บเกี่ยวเพื่อจำหน่ายเป็นหนอนสดที่มีชีวิต) ต้องมีการแยกหนอนหรือดักแด้ออกจากอาหารที่เหลือและมูล
- 3.3.3 หลังเก็บเกี่ยวผลิตผลตามข้อ 3.3.2 แล้ว ต้องล้างด้วยน้ำเย็นที่สะอาดหรือแช่แข็งที่สามารถทำให้หนอนหยุดการเคลื่อนไหว หรือลดเมแทบอลิซึม (metabolism) ของดักแด้
- 3.3.4 กรณีมีการเก็บรักษาผลิตผล ต้องบรรจุในภาชนะที่สะอาดและปฏิบัติอย่างถูกสุขลักษณะ ไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนสู่ผลิตผล และเกิดการเสื่อมเสียของผลิตผล ดังนี้
 - 3.3.4.1 ภายหลังจากล้างผลิตผลด้วยน้ำเย็น ต้องเก็บรักษาที่อุณหภูมิ 8 °C^{1/} หรือต่ำกว่า
 - 3.3.4.2 ภายหลังจากแช่แข็งผลิตผล ต้องเก็บรักษาที่อุณหภูมิ -18 °C หรือต่ำกว่า
- 3.3.5 กรณีจำหน่ายเป็นหนอนสดที่มีชีวิต ควรขนย้ายหนอนพร้อมอาหาร อย่างถูกสุขลักษณะในภาชนะที่ระบายอากาศได้
- 3.3.6 บันทึกข้อมูลวันที่เก็บเกี่ยว อายุ และน้ำหนักของผลิตผลที่เก็บเกี่ยวได้

3.4 การทำความสะอาดและบำรุงรักษา

ทำความสะอาดและบำรุงรักษาบริเวณฟาร์ม พื้นที่เลี้ยง และอุปกรณ์ อย่างถูกต้องและเหมาะสม เพื่อลดการสะสมของเชื้อจุลินทรีย์ ป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของแมลง และผลกระทบต่อคุณภาพของผลิตผล

- 3.4.1 ควรดูแลรักษาความสะอาดบริเวณฟาร์มโดยรอบอย่างสม่ำเสมอ
- 3.4.2 ต้องทำความสะอาดและบำรุงรักษา พื้นที่เลี้ยง และอุปกรณ์ให้อยู่ในสภาพดี ใช้งานได้ ตามวัตถุประสงค์ และป้องกันการเข้าอยู่อาศัยของสัตว์พาหะนำเชื้อ
- 3.4.3 ต้องทำความสะอาดบ่อหรือภาชนะเลี้ยงหลังการเลี้ยงในแต่ละรุ่น เพื่อไม่ให้อาหารเก่าตกค้างเป็นแหล่งสะสมของเชื้อจุลินทรีย์

^{1/} °C เป็นสัญลักษณ์สำหรับหน่วยที่ยอมรับให้ใช้ได้กับระบบเอสไอ (International System of Units; SI) ที่ใช้แทนคำว่า “องศาเซลเซียส (Degree Celsius)”

- 3.4.4 ควรมีน้ำสำหรับทำความสะอาดในปริมาณเพียงพอ และเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ในการใช้ เช่น ทำความสะอาดโรงเรือน ทำความสะอาดอุปกรณ์ที่สัมผัสกับผลิตผล
- 3.4.5 กรณีมีการใช้สารเคมีทำความสะอาดและฆ่าเชื้อ ให้ใช้ผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมปศุสัตว์ หรือสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง และใช้ตามคำแนะนำ วิธีใช้ของฉลากหรือตามคำแนะนำของสัตวแพทย์
- 3.4.6 ต้องเก็บสารเคมีทำความสะอาดและฆ่าเชื้อแยกเป็นสัดส่วนและซีบ่งให้ชัดเจน
- 3.4.7 ต้องทำลายหรือกำจัดภาชนะบรรจุสารเคมีและสารฆ่าเชื้อที่เสื่อมสภาพ หรือใช้แล้ว ด้วยวิธีที่ถูกต้อง เพื่อป้องกันการนำกลับมาใช้

3.5 การป้องกันโรคและศัตรู

ป้องกันโรค ศัตรู และสัตว์พาหะนำเชื้ออื่น ๆ อย่างเหมาะสม เพื่อช่วยลดความเสี่ยงในการเกิดโรค และการแพร่กระจายของโรค รวมถึงลดความเสี่ยงต่อการปนเปื้อนวัตถุดิบอันตราย ที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผลิตผล

- 3.5.1 ควรมีการควบคุมการเข้า - ออกฟาร์มของพาหะ และอุปกรณ์ โดยมีการฆ่าเชื้อพาหะ และอุปกรณ์ ทุกครั้ง
- 3.5.2 ก่อนเข้าพื้นที่เลี้ยงต้องมีมาตรการป้องกันการปนเปื้อนจากบุคคลผู้ผลิตผล เช่น ล้างมือ เปลี่ยนรองเท้า ใช้ถุงหุ้มรองเท้า
- 3.5.3 ควรมีการจดบันทึกการผ่านเข้า - ออกฟาร์มของบุคคลภายนอก ที่สามารถตามสอบได้
- 3.5.4 ควรมีแผนการควบคุมและกำจัดแมลงศัตรูและสัตว์พาหะนำเชื้ออื่น ๆ อย่างสม่ำเสมอทั้งภายนอก และภายในโรงเรือน
- 3.5.5 กรณีพบโรคระบาดหรือสงสัยว่าเกิดโรคระบาด ให้มีการพักโรงเรือน ทำความสะอาด และฆ่าเชื้อ
- 3.5.6 กรณีใช้วัตถุดิบอันตรายด้านการปศุสัตว์เพื่อควบคุมหรือกำจัดศัตรู ต้องเป็นวัตถุดิบอันตรายที่ได้รับการขึ้นทะเบียนกับกรมปศุสัตว์หรือสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา และใช้ตามคำแนะนำ วิธีใช้ของฉลากหรือตามคำแนะนำของสัตวแพทย์ รวมทั้งบันทึกข้อมูล

3.6 สวัสดิภาพสัตว์

เลี้ยงแมลงปีเอสเอฟโดยคำนึงถึงหลักสวัสดิภาพสัตว์ โดยให้แมลงปีเอสเอฟมีความเป็นอยู่ในสภาวะที่เหมาะสม มีสุขอนามัยที่ดี มีสุขภาพที่ดี มีการจัดการโรคที่ดี (ถ้ามี) ได้รับอาหารและน้ำสะอาด อย่างเหมาะสมและเพียงพอ และปราศจากความทุกข์ทรมาน

3.6.1 ต้องจัดการปัจจัยต่าง ๆ ในการเลี้ยงแมลงปีเอสเอฟให้มีความเป็นอยู่ที่ดีตามหลักสวัสดิภาพสัตว์ ได้แก่ มีอาหารที่เพียงพอและคุณภาพเหมาะสม ความหนาแน่นของแมลงที่เหมาะสม ปลอดภัยจากศัตรู (ข้อ 3.2.3.3 และ ข้อ 3.5.4) ใช้น้ำที่สะอาด (ข้อ 3.2.3.7)

3.6.2 ให้เก็บเกี่ยวผลิตผลโดยคำนึงถึงหลักสวัสดิภาพสัตว์ เช่น แะเย็น แะแข็ง ใช้ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์

3.7 บุคลากร

ผู้ปฏิบัติงานในฟาร์มมีความรู้หรือประสบการณ์ที่เหมาะสมในการเลี้ยงแมลงปีเอสเอฟอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้แมลงปีเอสเอฟที่มีคุณภาพและเหมาะสมสำหรับการนำไปเป็นอาหารสัตว์ หรือเป็นวัตถุดิบสำหรับแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ

3.7.1 ควรมีจำนวนบุคลากรที่เพียงพอเหมาะสมกับจำนวนแมลงปีเอสเอฟที่เลี้ยง และมีการจัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน เพื่อให้การเลี้ยงมีประสิทธิภาพ

3.7.2 ผู้ปฏิบัติงานควรได้รับการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มแมลงปีเอสเอฟ หรือได้รับการถ่ายทอดความรู้ หรือสอนงานให้มีทักษะและความเข้าใจในหน้าที่ที่รับผิดชอบอย่างถูกต้อง และบันทึกประวัติการฝึกอบรม

3.7.3 ผู้ปฏิบัติงานในการจัดการผลิตผล ควรปฏิบัติอย่างถูกสุขลักษณะ มีการสวมถุงมือ ผ้าปิดปาก และหมวกคลุมผม

3.7.4 ผู้แสดงอาการป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจและโรคระบบทางเดินอาหาร (เช่น ไอ เจ็บคอ ท้องร่วง อาเจียน หรือมีไข้) ห้ามเข้าปฏิบัติงานในพื้นที่เลี้ยงแมลงปีเอสเอฟ และไม่ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเก็บเกี่ยวผลิตผล หรือให้หยุดพักจนกระทั่งหายป่วยก่อนกลับเข้าปฏิบัติงานได้

3.7.5 ผู้ปฏิบัติงานต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการใช้สารเคมี สารฆ่าเชื้อ หรือวัตถุอันตรายด้านการปศุสัตว์ ที่ถูกต้อง รวมถึงมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีดังกล่าว

3.8 การจัดการสิ่งแวดล้อม

มีการจัดการขยะมูลฝอย ขยะอันตราย และน้ำที่ใช้แล้วในฟาร์มอย่างเหมาะสม เพื่อให้ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ไม่ส่งผลเสียต่อชุมชน รวมถึงลดความเสี่ยงต่อการกลับมาปนเปื้อนภายในฟาร์มได้

3.8.1 ควรรวบรวมขยะมูลฝอยไว้ในภาชนะที่ปิดมิดชิด แยกประเภทของขยะมูลฝอยและของเสียให้ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล และมีวิธีกำจัดหรือจัดการขยะมูลฝอยอย่างเหมาะสมและถูกสุขลักษณะ เพื่อไม่ให้เกิดกลิ่นรบกวนพื้นที่ใกล้เคียง

3.8.2 กรณีมีขยะอันตราย (เช่น ขวดบรรจุสารเคมี) ให้แยกทำลายและกำจัดด้วยวิธีที่ถูกต้อง

3.8.3 ไม่ควรปล่อยน้ำที่ใช้แล้วในฟาร์มลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะโดยไม่ผ่านการบำบัด

3.9 การบันทึกข้อมูล

มีการบันทึกข้อมูลต่าง ๆ แต่ละขั้นตอนการผลิตที่สำคัญ และตามสอปได้เมื่อพบปัญหา

3.9.1 ให้บันทึกข้อมูลอย่างน้อย ดังต่อไปนี้

- 1) ข้อมูลแหล่งที่มาของไข่หรือพ่อแม่พันธุ์ ได้แก่ วันที่นำเข้าฟาร์ม และแหล่งที่มา (ข้อ 3.2.2.3)
- 2) การใช้อาหารสัตว์สำเร็จรูป ได้แก่ วันที่ซื้อ ผู้ผลิตอาหารสัตว์ ชนิดของอาหารสัตว์ รุ่นการผลิต จำนวน วันผลิตและวันหมดอายุ (ข้อ 3.2.3.1)
- 3) ข้อมูลการเก็บเกี่ยวผลิตผล ได้แก่ วันที่เก็บเกี่ยว อายุ น้ำหนัก ชนิดและแหล่งที่มาของอาหารที่ใช้เลี้ยงแมลงในแต่ละรุ่น (ข้อ 3.2.3.1 ข้อ 3.2.3.2.1 และข้อ 3.3.6)
- 4) ผลวิเคราะห์คุณภาพน้ำ (กรณีมีความเสี่ยง) (ข้อ 3.2.3.7)
- 5) การใช้วัตถุอันตรายด้านการปศุสัตว์ ได้แก่ วันที่ใช้ วัตถุประสงค์ในการใช้ ชื่อผู้ผลิต เลขทะเบียน ชื่อสามัญของสาร รุ่น วันหมดอายุ วิธีการใช้ (ข้อ 3.5.6)

3.9.2 ควรบันทึกข้อมูล ดังต่อไปนี้

- 1) บุคคลภายนอกที่เข้า-ออกฟาร์ม ได้แก่ วันที่ ชื่อ-สกุล วัตถุประสงค์การเข้า-ออกฟาร์ม และเลขทะเบียนรถ (ถ้ามี) (ข้อ 3.5.3)
- 2) ประวัติการฝึกอบรมหรือสอนงานบุคลากรในฟาร์ม ได้แก่ วันที่ ระยะเวลา สถานที่ และเรื่องที่เข้าฝึกอบรมหรือสอนงาน (ข้อ 3.7.2)

3.9.3 ให้เก็บรักษาบันทึกข้อมูลการปฏิบัติงานและเอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานไว้อย่างน้อย 3 ปี

ภาคผนวก ก
ตัวอย่างรายการอันตรายทางเคมี
(ให้ไว้เป็นข้อมูล)

รายการอันตรายทางเคมีที่อาจมีความเสี่ยงต่อการปนเปื้อนสู่ผลิตภัณฑ์ เช่น^{2/}

1) ตะกั่ว (Pb)	ไม่เกิน 0.1 mg/L ^{3/}
2) สารหนู (As)	ไม่เกิน 0.2 mg/L
3) ปรอท (Hg)	ไม่เกิน 0.01 mg/L

^{2/} R.S Ayers and D.W. Westcot. 1985. Water Quality for Agriculture. Chapter 6 Water Quality for Livestock and Poultry. FAO Irrigation and Drainage Paper 29 rev.1, pp. 111-114.

^{3/} เป็นคำย่อสำหรับหน่วยที่ยอมรับให้ใช้ได้กับระบบเอสไอ (International System of Units; SI) ที่ใช้แทนคำว่า “มิลลิกรัมต่อลิตร (milligrams per liter)”